

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.изк.н. Камелия Николова

за дисертационния труд

на доц. ВЪЗКРЕСИЯ ВИХЪРОВА

„Ситуиране на театрален спектакъл в поредицата Ритуал-Театър-Ритуал”

за присъждане на образователната и научна степен „доктор”,

по конкурс, обявен от Департамент „Театър”, НБУ

Дисертационният труд на доц. Възкресия Вихърова „Ситуиране на театрален спектакъл в поредицата Ритуал-Театър-Ритуал” е добър пример за успешна и полезна теоретично-практическа докторантура. Като един от ярките режисьори експериментатори в българския театър от втората половина на 80-те и началото на 90-те години на ХХ в. и като педагог, предложил алтернативно обучение по театър в създадения от нея през 1991 г. Театрален департамент на НБУ в направеното изследване тя си поставя нелеката задача едновременно да опише и теоретично да осмисли (от перспективата на изтеклите повече от 25 години) своята театрална естетика, превърнала се и в преподавателска програма. Сред значителното количество спектакли, създадени от Възкресия Вихърова от дебюта ѝ през 1983 г. до днес особено важно място заема представлението „Бит”, чиято премиера се състои през декември 1990 г. в Театър „Сълза и смях”, където тя и част от актьорите, с които работи, тогава са на щат. Именно този спектакъл, процесът на неговото създаване, периодичното завръщане към него и превръщането му в продължаваща вече повече от 20 години артистична практика и програма за обучение са обектът на изследване в дисертационния труд. Доколкото подобна театрална практика, както и подобно усилие тя да бъде анализирана от дистанцията на времето като се направи опит да бъдат изяснени качествата ѝ за развитие в учебителна програма не съществуват досега в българското театрално пространство, то още изборът на предмета на дисертацията има приносен характер.

Особено подходяща е и избраната изследователска стратегия на работата. Възкресия Вихърова се налага в историята на най-новата българска сцена с целенасочените си и последователни опити да избяга от рутината на театъра, изграден върху интерпретацията на драматургичен текст и да потърси различни пътища за

истинско театрално преживяване. Тези опити я насочват към архетипната памет на човешкото тяло и възможностите за себепознание и познание, които би могъл да предложи един нов физически театър. В търсенето на параметрите на този театър тя естествено намира своите учители или по-точно партньори, работещи в същите посоки – историческия театрален авангард от 20-те години на XX в. и най-вече бащата на театъра на несъзнаваното Антонен Арто, както и Йежи Гротовски, Еуженио Барба и Ричард Шехнер. Безспорно много интересно и полезно както за разбиране на театъра на Възкресия Вихърлова, така и за проследяването на пътя на неговото формиране е решението ѝ да структурира изследването си на спектакъла „Бит” и изградената върху него продължаваща артистична практика по един, бих го нарекла, кръгов начин. Тя разделя текста си на четири части, като всяка от тях разглежда намеренията, осъществяването и последвалото развитие на „Бит” през фокуса на някои от сходните или, както авторката ги нарича „аналоговите”, театрални идеи и практики на един от четиримата посочени по-горе реформатори на театъра на XX в. Това разглеждане е извършено чрез налагането на „матрицата” на емблематичните концепции и търсения на всеки от тях и отчитането на сходствата, влиянията и различията между наложената матрица Арто, Барба, Гротовски и преди тях Шехнер с разсъжденията му за ритуала и неговото бъдеще. Така, реконструирайки и описвайки веднъж процеса на собственото си търсене и достигане до някаква идея и форма, движена както от собствените си намерения и въпроси, така и от практики и текстове на четиримата реформатори, и втори път, налагайки от дистанцията на протеклото време матрицата на техните театрални изследвания върху своята вече изградена и устойчива практика, Възкресия Вихърлова коментира едновременно постигнатото от нея и диалога си с емблематичните представители на сходни театрални естетики. Този коментар, както и някои от направените изводи са основният принос на работата.

Фокус на изследването е ритуалът и неговият потенциал за създаване на театрално събитие. Разглеждайки (чрез работата си върху спектакъла „Бит” по „Оптимистична теория за нашия народ” на Иван Хаджийски) своя опит да създаде театрално събитие като използва темпо-ритмични схеми от фолклорни и ежедневни ритуали и най-вече от български фолклорни танци, чрез които да отключи у пърформъра потока от несъзнаваното в съзнаваното, да трансформира откритото в художествен израз (театър) и след това да достигне отново до ритуала при показването на представлението *пред* (а не *за*) публика, Възкресия Вихърлова не само убедително анализира и доказва продуктивността на своите дългогодишни експерименти, но и ясно

и подробно излага една работеща тренингова система, подходяща както за различни форми на театър от типа „работа в прогрес“, така и за обучение на актьори – друг съществен принос на дисертацията с приложно значение.

Не на последно място бих искала да открия и още едно важно качество на работата. Както процесът на създаване и развитие на спектакъла „Бит“, така и неговото осмисляне в дисертационния труд са базирани не само на теоретични и практически търсения и подготовка на Възкресия Вихърова, а и на нейното активно участие в семинари, резидентни програми и проекти, където тя проверява и развива своята практика. Особено ценни тук са престоят на групата, работеща върху „Бит“ в Урбино, участието на режисьора в конференции по театрална антропология, където се среща с Шехнер, участие на актьори от екипа в резиденции в Один театър, както и гостуването на проекта „Пресечни пътища“ на Центъра на Йежи Гротовски и Томас Ричардс в Понтедера и конференцията, водена от Ричардс и Марио Бианджини през 2004 г. в рамките на Международния театрален фестивал „Варненско лято“, съвместно с Нов български университет.

Познавам добре работата на Възкресия Вихърова като един от емблематичните режисьори на най-новия български театър, а в качеството си на научен ръководител на дисертационния труд имах и интересни разговори и дебати с докторантката по теми и въпроси, разгледани в него. Нямам бележки по завършения текст и по автореферата.

Имам една препоръка към предложения текст при неговото евентуално издаване като книга. Едно по-подробно цялостно представяне на театралните възгледи и конкретната сценична практика на коментираните четирима режисьори Арто, Барба, Гротовки и Шехнер би било от полза за по-голямата приложимост на изследването в учебния процес и за използването му от студентите.

В заключение **бих искала да поставя и един въпрос:** Коя е най-голямата трудност при използването на ритуални темпо-ритмични схеми като елемент и етап от обучението на актьора?

Дисертационният труд „Ситуиране на театрален спектакъл в поредицата Ритуал-Театър-Ритуал“ е задълбочено, сериозно и полезно изследване с безспорна практическа приложимост. Убедено препоръчвам на неговия автор доц. Възкресия Вихърова да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“.

Гласувам: ДА.

10 юли, 2018 г.

Проф. д.изк.н. Камелия Николова